

Definice pohlavích nemocí

- infekční nemoci, které se přenášejí buď výlučně nebo převážně pohlavním stykem; jde o vážná onemocnění, jenž nejsou ve všech případech léčitelná
- v poslední době se prosazuje pojem pohlavně přenosné nemoci

Druhy pohlavních nemocí

Bakteriální infekce

Syphilis (Lues)

- syfilis je chronickým infekčním onemocněním, které se vyskytuje celosvětově
- starší název je lues venerea, příjice
- původce: *Treponema pallidum*
- dostává se do těla člověka porušenou kůží nebo sliznicí
- ne všechny případy onemocnění vzniknou při pohlavním styku (styk vaginální, anální i orální), způsob přenosu může být také intrauterinně (nitroděložně) nebo krevní transfuzí
- syfilis postihuje vnitřní orgány, kůži, kardiovaskulární systém, pohybovou a centrální nervovou soustavu
- inkubační doba: 10 – 90 dnů, nejčastěji 3 týdny
- syfilis podléhá povinnému hlášení – vyšetřující lékař je povinen informovat o pacientově onemocnění místní hygienickou stanicí; společně se pak účastní vyhledávání pacientových sexuálních kontaktů, které musí rovněž podstoupit vyšetření na syfilis
- onemocnění se nejčastěji vyskytuje ve věkové skupině 15 – 30 let
- *získaná syphilis*
 - každá forma nákazy přenosem bakterie do kůže, krevního nebo lymfatického oběhu a nervového systému
 - primární syphilis
 - v místě vniknutí nákazy do tkáně se objeví začervenalá zatvrdlinka, která se v několika dalších dnech přemění v tvrdý vřed
 - vřed není bolestivý, po zmáčknutí z něj vytéká čirá tekutina
 - vředy se vyskytují nejčastěji v oblasti genitálu, potom v oblasti končeničky, na rtech, na prstech, na jazyku a mandlích, na bradě
 - zpravidla dochází ke zduření lymfatických uzlin (pokud je místem průniku genitál, jde o tříselné mízní uzliny, pokud jde o ústa, zvětší se krční uzliny)
 - uzliny jsou zvětšené většinou jen na jedné straně
 - vřed během měsíce až 6ti týdnů spontánně vymizí
 - objevuje se únava, bolesti hlavy, škrábání v krku, horečka, bolesti kloubů
 - sekundární syphilis
 - začíná kolem sedmého až osmého týdne, nejpozději do dvanácti týdnů po infekci a trvá asi dva roky
 - infekce postupuje mízní cestou do uzlin a šíří se do celého těla
 - klinické symptomy se soustřeďují na změny na kůži a na sliznicích (trup a ústa)
 - někdy se vyskytnou drobné hnědočervené pupínky (nejčastěji přítomny na trupu)
 - projevy nesvědčí ani nebolí
 - pokud se vyrážka objeví ve vlasech, může dojít k jejich vypadávání
 - zduření mízních uzlin
 - v ústech se tvoří bílé plošky
 - projevy syfilitidy v této fázi jsou část provázeny hepatitidou, vysokými horečkami nebo zánětem mozkových blan
 - přibližně po dvou letech všechny projevy mizí a nemoc přechází do své latentní (bezpříznakové) fáze

- terciární syfilis
 - latentní období končí po 10 – 20 letech
 - pacient se cítí zdrav a bez komplikací, avšak právě v této fázi se bakterie šíří organismem a poškozuje ho
 - nemocný je nejméně nakažlivý pro okolí, protože bakterie jsou uzavřeny v obalu imunitních buněk
 - na kůži se objevují tuhé hnědočervené hrbolky s bronzovým odstínem, seskupují se v různé mapovité obrazce, některé zvředovatí
 - nebo se objevují hrboly velikosti lískového oříšku, na pohmat se jeví jako z gumy; později se hrbol provalí ve vřed
 - zánět poškozuje kosti, klouby, nervovou tkáň, což vede k neurologickým příznakům (obrna) a psychologickým (poruchy řeči, demence, což v konečném stádiu vede k tzv. progresivní paralýze s celkovým rozpadem osobnosti), játra a jiné orgány, riziko narušení cév, rozpad kožní i kostní tkáně, což destruuje nosní přepážku a horní patro v dutině ústní
- *vrozená syfilis*
 - vzniká nákazou plodu přes placentu z nemocné matky
 - dítě se rovněž může nakazit mateřským mlékem
 - nejčastěji se tak děje v 16. - 24. týdnu těhotenství
 - infekce se přenáší cestou krevní i lymfatickou
 - čím časnější je stádium onemocnění u matky, tím závažnější bývají následky pro vývoj plodu
 - infekce před nebo během 1. trimestru se na plodu neobjeví, pokud je syfilis včas diagnostikována a správně léčena
 - dojde-li k nákaze matky při početí, proniká bakterie placentou přímo do krve plodu ve 4. až 5. měsíci
 - placenta je zvětšená, zánětlivá a edematózní, proto je plod špatně vyživován a zůstává malý
 - v 7. až 8. měsíci dochází většinou k syphilitickému potratu
 - je-li infekce matky staršího data, je placenta méně postižena a matka porodí živé dítě s klinickými příznaky vrozené syfilis
- léčba: včasná diagnóza, od r. 1943 se syfilis léčí penicilinem, přesné dávkování je závislé na stádiu choroby

Kapavka (Gonorrhoea)

- napadá výstelku močopolhavního ústrojí (klasický sex), sliznici nosohltanu (orální sex) a sliznici konečníku (anální sex)
- původce: *Neisseria gonorrhoeae* (gonokok)
- přenos infekce je nejčastěji pohlavním stykem
- riziko pro ženu mající styk s nemocným mužem je větší (60 – 90%) než pro muže majícího styk s infikovanou ženou (30 – 50%)
- infekce se šíří lymfatickou nebo hematogenní cestou
- inkubační doba je 4 – 7 dnů, u mužů se většinou objevují akutní příznaky mezi 2 až 5 dnem
- projevuje se akutním zánětem a výtoky
- rektální kapavka způsobuje záněty konečníku, projevuje se bolestivým vylučováním stolice a výtokem
- dalším druhem je faryngeální kapavka, tedy hltanová – příznaky kapavky se u tohoto druhu objevují jen málokdy; pokud jsou nějaké, jedná se o bolest v krku, která se těžko identifikuje jako příznak kapavky a ne například angíny
- velmi známým druhem je i konjunktivitida, projevuje se jako zánět spojivek; k tomuto

- dochází v případě, kdy se nakazí při porodu dítě od matky
- dnes se proto již preventivně novorozencům podávají kapky proti této infekci a nejedná se u nás o nějaké zvláštní nebezpečí
 - zvláštním a neobvyklým druhem je dieseminovaná kapavka, která se objevuje u maximálně 3 % populace
 - zákeřnost tohoto druhu tkví v tom, že napadá i jiné orgány, než přes které došlo k nákaze - nejčastěji kůži a klouby
 - projevy jsou bolestivost při pohybu a v místech, kde se postižené klouby nachází, se objeví zarudnutí kůže s červenými skvrnami; to vše je doprovázeno zvýšenou teplotou
 - kapavka mužská
 - prvním příznakem je například časté močení, pálení při močení, zarudnutí okolo ústí močové trubice a žlutavý výtok
 - pokud nedojde k léčbě, infekce se přesouvá hlouběji do těla a dochází k zánětu semenných váčků, nadvarlat a prostaty
 - pak nastávají bolesti břicha při močení, bolestivý výron semene v noci, horečky, pocity na zvracení
 - příznaky kapavky se nemusí vůbec projevit, jde ale asi jen o 10 procent nakažených
 - kapavka je jedna z nemocí, jejíž léčení je korigováno zákonem, je povinné
 - kapavka ženská
 - při nákaze způsobuje kapavka zánět děložního dna a močové trubice, varovným signálem je tedy pálení při močení, výtok, případně krvácení mimo periodu, hnis a zarudnutí
 - někdy kapavka postihne i žlázy na malých pyscích a na ústí močové trubice
 - v takovém případě se může vytvořit absces, který se projeví silnou bolestí při chůzi či sezení
 - skoro u poloviny nakažených žen se příznaky nemusí projevit, nebo se projeví velmi slabě
 - při neléčení kapavky může dojít k zánětu děložní sliznice, vejcovodů a malé pánve
 - dostaví se velké bolesti v podbřišku, horečky, bolest při styku a zvracení.
 - při dále neléčené nebo špatně léčené kapavce může dojít až k neplodnosti, častým potratům nebo komplikacím při těhotenství
 - léčba: širokospektrální antibiotika, klidový režim, nedráždivá strava, zákaz požívání alkoholických nápojů, po dobu léčby zákaz pohlavního styku i jakéhokoliv sexuálního dráždění, zvýšená hygiena pohlavních orgánů, časté mytí rukou

Měkký vřed (Ulcus molle)

- prudké onemocnění genitálu
- původce: *Haemophilus ulceris mollis* Ducreyi
- přenos výhradně pohlavním stykem, nakažlivost vysoká
- inkubační doba: 4 – 7 dní
- potíže při močení, vřed o průměru 3 až 20 mm na zevním genitálu, snadno krvácí, bolestivý
- výskyt vředů: muži – předkožka, žalud, věčtitá brázda, uzdička; ženy – velké stydké pysky, kolem močové trubice, v perianální krajině
- pokud se včas nezahájí léčba, mohou se vředy spojit a rozrůst se do velkých a bolestivých ložisek a přesunou infekci do lymfatických uzlin v oblasti třísel
- pokročilým stadiem nemoci je bolestivé zduření mizních uzlin, jejich prasknutí a vytvoření píštěle, z níž vytéká žlutozelený hnis zbarvený krví
- podléhá ohlašovací povinnosti
- léčba: antibiotika

Granuloma inguinale

- nazývána také „pátá pohlavní choroba“
- onemocnění subtropických a tropických krajů, v ČR podlého ohlašovací povinnosti
- původce: *Calymmatobacterium granulomatis*
- inkubační doba: 7 – 50 dní
- napadá kůži a podkoží pohlavních orgánů a nejbližšího okolí
- u mužů postihuje nejčastěji předkožku, u žen stydké pysky
- nemoc se projeví na zevních genitáliích jako nebolestivá papula, pomalu se zvětšuje a mění se ve vřed
- vřed se nehojí, roste, spojuje se s ostatními a vyplňuje se granulacemi, snadno krvácí
- zánět se šíří do třísel až k análnímu otvoru
- nemoc může způsobit znetvoření, případně úplné rozrušení genitálu nebo uzavření močové trubice
- důsledkem komplikací u tohoto onemocnění je anální a vaginální zúžení nebo zúžení močové trubice
- léčba: antibiotika nebo sulfonamidy, pokročilé stadium – chirurgický zákrok

Lymphogranuloma venerum (venerický lymfogranulom)

- vyskytuje se v subtropických a tropických oblastech, ohlašovací povinnost
- původce: *Chlamydia trachomatis*
- inkubační doba: 7 – 21 dní
- nemoc postihuje mizní uzliny (tříselné u mužů, pánevní u žen) a mizní cévy
- projevy: malá nebolestivá papula na genitálu, ta se rozpadá do malého vředu velikosti čočky, který se může snadno zhojit a infikovaná osoba jej snadno přehlédne
- za 1 až několik týdnů dojde ke zduření uzlin na jedné a krátce poté na druhé straně, což mírně bolí
- uzliny zhnisají, po nějaké době změknou, tvoří se abscesy (zánětlivá hnisavá ložiska), které perforují četnými píštělemi
- léčba: antibiotika

Virové infekce

- viry obsahují molekulu ribonukleové (RNA) nebo deoxyribonukleové (DNA) kyseliny ve formě spirálně upořádaného řetěze nukleotidů – proto se viry dělí na dvě základní čeledi – DNA a RNA

Herpes simplex

- 2 významné sérotypy – HSV-1 a HSV-2
- HSV-2 zapříčiňuje opar genitální
- přenáší se kontaktem – líbáním, pohlavním stykem, nepřímo společným používáním věcí
- nákazy mohou probíhat ve 2 fázích – primoinfekce nesoucí klinické příznaky chřipkových onemocnění s malými puchýřky – takto první fáze se nemusí vůbec dostavit
- po vyléčení primoinfekce příznaky mizí, ale virus v těle zůstává – je v latentní fázi
- když dojde k oslabení organismu, virus se probudí a projeví se ve formě charakteristického puchýřku
- genitální opar může doprovázet nepříjemná pálivá bolest při močení, u mužů se opar vyráží na žaludu, ženy postihuje na zevní části pohlavního ústrojí, při vchodu do pochvy, ve vagíně, na děložním čípku
- bolestivé zduření tříselných lymfatických uzlin, únava, malátnost, nechutenství
- virus se šíří zvláště nervově, v sensorických neuronech se usadí na celý život a může se aktivovat různými stimuly: trauma, věk, emocionální stres, horečka, UV záření, únava a

- vyčerpání, menstruace
- příčiny se mohou kombinovat
- inkubační doba 3 – 5 dnů
- těhotná žena s genitálním oparem – porod se provádí cisařským řezem
- léčba: antivirové přípravky

Molluscum contagiosum

- infekční kožní onemocnění
- nejčastěji jsou postiženy děti do 10 let věku
- původce: Poxvirus molluscae
- přenos přímým stykem nebo kontaminovanými předměty, v dospělosti je běžný přenos pohlavním stykem
- inkubační doba: 3 týdny až 3 měsíce, v průměru 6 týdnů
- projevy: papulky (pupínky) na zevním genitálu, vnitřních plochách stehien, podbřišku, perianální a gluteální oblasti; u dětí v obličeji, na víčkách a jinde
- léčba: abraze ostrou lžičkou, při rozsáhlejších projevech se povrch rozrušuje a potírá jodovou tinkturou

Kondylomata (Condylomata acuminata)

- nejčastější choroba ze skupiny virových přenášená pohlavním stykem
- česky genitální bradavice nebo venerické bradavice
- výskyt nejvíce ve věku 20 – 30 let
- původce: virus ze skupiny papilomavirů (HPV)
- inkubační doba: 1 – 8 měsíců, průměrně asi 2 měsíce
- projevy: drobné bílé nebo růžové bradavičnaté útvary, rychle se množí a zvětšují v květákovité nebo hřebínkovité útvary, při dotyku snadno krvácejí
- výskyt: muži – v předkožkovém vaku, ve věnčité brázdě, kolem uzdičky, na žaludu, v ústí močové trubice, kolem análního otvoru; ženy – na velkých a malých stydkých pyscích, ve vchodu poševním, v okolí konečníku
- infekce HPV virem však může být také asymptomatická
- léčba: chirurgické odstranění, destruktivní fyzikální nebo chemické metody

Moluska (molluscum contagiosum)

- původce: poxvirus
- může se projevit u dětí i dospělých
- přenos u dětí – nahodilý kontakt (většinou v oblasti zadečku, genitálií a očních víček), přenos u dospělých – sexuální styk
- nemoc se může plést s mateřskými znaménky, kuřímí oky, kožním růžkem nebo stařeckými bradavicemi
- inkubační doba: 3 týdny – 3 měsíce
- moluska jsou typicky polokulovité, hladké, barvy kůže nebo nažloutlé či narůžovělé s centrální vkleslinou
- kolem genitálií, v oblasti břicha, kdekoliv na kůži i osamoceně
- léčba: seškrabávání ostrou lžičkou

Chlamýdie

- původce: Chlamydia trachomatis
- bakteriální původ, přenos pohlavním stykem (vaginální orálním i análním), kapénkovou infekcí, z matky na dítě
- způsobují neplodnost u žen i u mužů

- ročně se nakazí asi 100 milionů osob
- zákeřnost choroby spočívá především v jejím latentním stádiu, nakažený na sobě několik let nemusí pozorovat žádné příznaky
- sekundárně rozvinutá fáze infekce se projevuje stejnými symptomy jako běžná léčitelná bakteriální napadení pohlavních orgánů či virové nákazy
- inkubační doba: 1 – 3 týdny
- *plicní forma chlamýdií* je původcem akutního respiračního onemocnění projevujícího se dusivým kašlem, bolestí v krku, chraptím a horečkou, může vést k závažným onemocněním plic, příznaky se podobají intenzivnější chřipce – pocit únavy, neobvyklé šubání svalů, bolesti kloubů nebo břicha, angína, bolesti zubů
 - při neléčené infekci se mikroorganismy chlamýdií mohou šířit do nervových tkání, do mozku nebo do svalů a kloubů
 - napadají také imunitní systém, což způsobuje chronický únavový syndrom
- *pohlavní nemoc* – prvním příznakem infekce je bolestivý vřed na genitálu
 - po několika dnech se objeví horečka doprovázena zimnicí
 - zduření lymfatické uzliny v oblasti třísel
 - v ženském těle chlamýdie postihují buňky dělohy, močovou trubici, konečník
 - infekce se šíří dále, vyvolává záněty čípku a v závěru může způsobit závažné poškození celého pohlavního ústrojí
 - narušená sliznice je příčinou slepení vejcovodů a následného vzniku rizika mimoděložního otěhotnění nebo rozpadu vaječníků a dělohy, který vede k neplodnosti
 - u již těhotných žen hrozí zvýšené riziko samovolného potratu nebo předčasného porodu
 - novorozenec – novorozenecká slepota nebo pneumonie
 - většina případů u žen však probíhá asymptomaticky nebo bez doprovodu výraznějších projevů
 - méně časté příznaky – hlenohnisavý výtok a pálení ve vagíně, pálení při močení, častější nutkání na močení, bolesti břicha nebo podbřišku, bolestivý pohlavní styk, silnější menstruace, krvácení v průběhu menstruačního cyklu
 - u mužů bývá nejčastěji poškozená močová trubice, nadvarlata, rektum a konečník
 - chlamýdie u mužů vyvolávají uretritidy (záněty močové trubice)
 - inkubační doba je v těchto případech 10 – 20 dní, po nichž se objevuje pálení v močové trubici a hnisavý, občas nažloutlý výtok různé síly a intenzity (od jedné kapky, přes zvlhnutí až po silný výtok)
 - klinický obraz se podobá lehčímu průběhu kapavky
- *třetí forma pohlavní nemoci*, nejméně častá, napadá oči, kde se infekce rozvíjí jako zánět spojivek, který v případě neléčení může vést až k oslepnutí
- léčba: antibioticky nebo pomocí chemoterapeutik se specifickým (obvykle zvýšeným) dávkováním

Prvoci

Trichomoníáza (Trichomoniasis)

- výskyt po celém světě, u nás patří k nejrozšířenějším parazitárním chorobám vůbec
- výskyt: nejčastěji v pochvě ženy
- původce: bičenka poševní (*Trichomonas vaginalis*)
- inkubační doba: 4 – 20 dnů, obvykle týden
- přenos převážně pohlavním stykem
- projevy: výtok řídkého charakteru, je zbarven žlutě až žlutozeleně a po zaschnutí zanechává na prádle žluté skvrny, výtok je cítit sladce mdle až dusně, někdy až s hnilobným nádechem, pálení, svědění v oblastech pochvy, bolesti při pohlavním styku, zarudnutí a zduření zevních pohlavních orgánů, pocit častého nucení k močení

- někdy dochází ke zvětšení místních lymfatických uzlin
- u mužů se většinou onemocnění neprojevuje, působí jako přenašeči infekce; komplikací u neléčené chronické infekce však může být zánět prostaty a semenných váčků
- v případě těhotenství může infekce vyvolat předčasný porod a je příčinou nízké porodní váhy novorozence
- léčba: chemoterapeutika, antibiotika, vaginální tablety, důležitá léčba obou partnerů

Houby

- houbová onemocnění jsou způsobena plísněmi
- plísně se vyskytují na povrchu našeho těla, v zažívacím traktu, ve vagíně, v konečníku

Vaginální kandidóza (Candidosis)

- původce: kvasinka *Candida albicans*
- inkubační doba: 2 – 5 dní
- kvasinky žijí saprofyticky na sliznicích a kůži a za určitých okolností přecházejí ve formu parazitární
- příznaky: ženy – ve vulvě jsou patrné roztroušené drobné bělavé povlázky, v pochvě je mazlavá až hrudkovitá hmota, která se podobá tvarohu, výtok se nemusí objevit, svědění, bolestivost, otok rodidel, bělavý výtok; muži – bělavý povlak na genitálu, svědění, bolest
- může dojít k poruchám menstruace, opakujícím se zánětům dělohy, vaginálním zánětům, zánětům močového měchýře a vaječnicků, poklesu tvorby pohlavních hormonů, ke snížení sexuální touhy
- nemoc se objevuje po stresu, únavě, konzumaci většího množství alkoholu nebo po antibiotické terapii
- kandidóza postihuje rovněž ústa
- léčba: antimykotika

Tinea inguinalis

- dermatofytóza; infekční mykotické (houbové) onemocnění postihující tříselnou oblast
- jedna z nejběžnějších mykóz
- přenáší se přímým kontaktem, prostřednictvím společně užívaného prádla, vlhkých ručníků atd., autoinokulací (přenosem z jednoho místa organismu na jiné) nebo při současném působení teplého a vlhkého prostředí
- příznaky: svědivá začervenalá mapovitá ložiska na vnitřní straně stehien, popř. šourku, hráze nebo hýždí
- mohou vznikat malé puchýřky
- léčba: antimykotické přípravky

Veš muňka (filcky)

- původce: veš muňka
- vyskytuje se na ochlupených místech, většinou okolo genitálu
- přenos pohlavním stykem, prostřednictvím ložního prádla a povlečení, ručniku, prkýnka na toaletě, dokonce i ze sedaček v MHD
- v posledních letech dochází ve vyspělých zemích ke snižování výskytu tohoto druhu vši, což souvisí se současným módním trendem – vyholování intimních partií a podpaží
- onemocnění podléhá ohlašovací povinnosti všech sexuálních partnerů
- příznaky: po pokousání muňkami dochází ke svědivé vyrážce, kůže lehce krvácí, což nakažený pozná na spodním prádle, objevují se strupy nebo ekzémy
- symptomatický je vznik až několik centimetrů velkých namodralých skvrn na kůži v důsledku působení enzymu, který mají paraziti ve slinách a který tímto způsobem působí na krevní barvivo

- tyto příznaky se objeví na místech, kde muňky přežívají
- léčba: volně prodejné přípravky proti zavšivení

Prevence pohlavně přenosných nemocí

- nejdůležitějším faktorem při uplatňování preventivních opatření je informovanost společnosti
- nejlepší cestou, jak podávat dětem potřebná fakta, je začlenit sexuální výchovu do učebních osnov
- hlavní příčiny šíření pohlavních chorob:
 - promiskuita – časté střídání sexuálních partnerů
 - prostituce – časté střídání sexuálních partnerů s hlavní motivací výdělečnou
 - homosexualita – celosvětově se stále více podílí na přenosu pohlavních nemocí
 - mezinárodní pohyby obyvatelstva – turistický ruch a jiné mezinárodní pohyby lidí
 - zneužívání drog
- prevence:
 - sexuální abstinence – zcela spolehlivá nejen při prevenci přenosu pohlavních chorob, ale také jako antikoncepční metoda; kompenzací může být masturbace
 - trvalá partnerská věrnost – předpokladem je, aby oba partneři byli zdraví již v době seznámení
 - počkat s pohlavním životem – doporučuje se zahajovat pohlavní život až po několikaměsíční známosti
 - promiskuita – časté střídání sexuálních partnerů je rozikové nejen z hlediska nakažení pohlavně přenosnou nemocí; často k navázání známosti dopomáhá alkohol či jiné drogy, které snižují soudnost a ovlivňují chování; člověk tak nedodrжуje zásady bezpečného sexu, i když se jmi jindy řídí
 - kondom – musí se používat po celou dobu sexuálního styku; v žádném případě nezabraňují přenosu pohlavních chorob, pouze snižují riziko jejich přenosu
 - vyhýbat se určitým způsobům sexuálního chování – sexuální techniky, které poškozují sliznice jsou vysoce rizikové při přenosu pohlavních chorob; mezi takové praktiky patří: sado-masochismus, styk do konečníku nebo pohlavní styk při menstruaci
 - pravidelná návštěva gynekologa
 - trichomoniáza – obezřetná volba partnera v intimním životě a dodržování hygienických zásad
 - vaginální kandidóza
 - pečlivá hygiena genitálií
 - nenosit spodní prádlo ze syntetických materiálů ani příliš těsné kalhoty, aby se nevytvářelo vlhko a teplo
 - po stolici se utírat směrem odpředu dozadu (od vagíny), aby se zabránilo přenosu Candidy z konečníku do pochvy
 - během pohlavního styku používat zvlhčovací gely
 - vyvarovat se příliš častému sprchování, neboť tím se může porušit normální bakteriální rovnováha
 - omezovat potravu s vysokým obsahem cukru